

Дата проведення - 27.03. 2020 . Викладач. Алмашій М.І.

Тема . Політика «умиротворення» агресора. Задоволення територіальних претензій Німеччини: «аншлюс» Австрії та Мюнхенська угода.

### Пояснення навчального матеріалу

Запам'ятайте дати:

Березень 1938 р. Аншлюс Австрії.

29-30 вересня 1938 р. Мюнхенська конференція керівників урядів Англії, Франції, Німеччини та Італії.

27 лютого 1939 р. – Визнання Англією та Францією уряду Ф.Франко в Іспанії.

15 березня 1939 р. Окупація Чехо-Словаччини Німеччиною.

#### 1. Причини виникнення політики "умиротворення"

В тих умовах мир означав збереження Версальсько-Вашингтонської системи, яка, незважаючи на її недоліки, забезпечувала відносну стабільність і визнавала силу права. Ця система містила принцип запобігання міжнародним кризам. Він передбачав колективні дії проти агресора через Лігу Націй. Колективної відсічі не вийшло, механізм не спрацював. Чому?

Насамперед тому, що здатність країн Заходу до колективних дій проти агресора знизилась через загострення взаємного суперництва у пошуках шляхів подолання економічної кризи. До того ж скрутне економічне становище відволікало увагу суспільства і політиків на внутрішні проблеми. Вирішення їх було пріоритетним.

Колективний опір агресорам потребував застосування різноманітних, в тому числі і силових методів. Захист миру в тих умовах вимагав мужності, волі і готовності до певних втрат. Однак сама думка про це для людей, які щойно пережили війну, здавалася зловісною. Громадськість в Англії і Франції була налаштована категорично проти використання сили. Китай, Ефіопія здавались занадто далекими, щоб вбачати у них загрозу європейській безпеці. Розуміння цілісності і неподільності світу не було притаманним для тодішньої суспільної свідомості. Такі настрої знайшли своє відображення у політиці "умиротворення", яка вела країни до пасивності і зайвої обережності.

Прихід Гітлера до влади не відразу був сприйнятий поворотним у політиці Німеччини. Тривалий час у ньому вбачали лише сильного національного лідера, який прагне відновити для Німеччини справедливість. Плани нацистів про переділ світу спочатку оцінювались як данина націоналістичній риторичі і не сприймалися серйозно. Лідери Англії і Франції не бачили причин для зміни політичного курсу, який активно впроваджувався у 20-х роках і був націлений на поступове послаблення тягаря Версальської системи. Стає зрозумілою відсутність реакції Англії і Франції на дії Німеччини, хоч вони носили відкрито зухвалий характер і порушували один з принципів міжнародного права: договору потрібно дотримуватись.

Нацизм у Німеччині ще не встиг показати своє хижацьке обличчя. Країни Європи не зазнали жахів окупації. Гітлер здавався політиком, з яким можна домовитись.

Особливо слід сказати про позицію США. Криза там прикувала увагу суспільства до внутрішніх проблем. Наростання напруги у світі породило у США прагнення відгородитися від всього в своїй "американській фортеці". Після прийняття у 1935 р. закону про нейтралітет найбагатша країна світу, із значними ресурсами і здатністю впливати на світову політику, неначе випала з неї. Це різко підвищило шанси агресорів.

Найбільш активним прихильником політики "умиротворення" був прем'єр-міністр Великобританії у 1937-1940 рр. Н.Чемберлен. На його думку, небезпека полягала не в агресивних намірах Німеччини, а в недооцінці міжнародної кризи. Він вважав, що Перша світова війна виникла тому, що великі держави на певний час втратили контроль над розвитком подій і в результаті місцевий конфлікт переріс у світову війну. Для того, щоб

відвернути таку небезпеку, потрібно зберегти контакти з усіма учасниками міжнародного конфлікту і вирішувати існуючі проблеми на основі взаємних поступок.

На ділі Гітлер висував нові і нахабніші претензії. Вони ставали об'єктами обговорення і все закінчувалось задоволенням територіальних домагань Німеччини.

**Таб.: Причини політики "умиротворення"**

|   |
|---|
| Зосередження громадськості Англії та Франції на внутрішніх проблемах породжених економічною кризою 30-х років.            |
| Стійкі пацифістські настрою у переважаючої більшості населення Англії та Франції. Боязнь повторення жахів світової війни. |
| Недооцінка лідерів західних держав А.Гітлера.   |
| Продовження лідерами Англії та Франції курсу на послаблення Версальсько-Вашингтонської системи.                           |
| Повне усунення США від втручання у європейські справи.  |

## 2. "Аншлюс" Австрії і Мюнхенська угода

Кульмінацією політики "умиротворення" став "аншлюс" Австрії і Мюнхенська угода по Чехословаччині.

Приєднання Австрії було одним із важливих завдань політики Німеччини. У лютому 1938 р. канцлер Австрії Шушніг підписав з Німеччиною угоду, яка поставила Австрію під контроль Німеччини. 12 березня 1938 р. німецькі війська при підтримці австрійських нацистів окупували Австрію. Наступного дня австрійський фашист Зайс-Інкварт проголосив возз'єднання Австрії з німецькою імперією. Ні великі держави, ні Ліга Націй ніяк не прореагували на це. Тільки СРСР висловив протест проти таких дій.

Наступною жертвою фашистської агресії стала Чехословаччина, від якої Німеччина зажадала Судетської області, де проживало 3 млн. німців. 13 вересня 1938 р. судетські фашисти вчинили заколот. Після його придушення Німеччина стала загрожувати Чехословаччині розправою.

Але тоді співвідношення сил було не на користь Німеччини. Чехословаччина мала добре озброєну і підготовлену армію з 45 дивізій, яка спиралась на прикордонні оборонні споруди. Німеччина мала 47 недостатньо озброєних дивізій. До того ж уряд СРСР запропонував Чехословаччині відповідно до договору 1935 р. всебічну допомогу.

Виникла міжнародна криза. Для її розв'язання Чемберлен двічі зустрічався з Гітлером. Вони домовились, що конфлікт буде вирішено у Мюнхені.

Під час мюнхенської зустрічі Гітлер заявив, що Судетська область – остання територіальна вимога Німеччини в Європі. Це, а також англо-французький ультиматум чехословацькому уряду про негайну передачу Німеччині територій ЧСР, заселених німцями, розчистили шлях до Мюнхенської угоди. Її було укладено за спиною Чехословаччини главами урядів Великобританії, Франції, Німеччини та Італії 29-30 вересня 1938 р.

Наслідком угоди стало відторгнення від ЧСР на користь Німеччини всіх прикордонних західних і північно-західних районів. ЧСР втратила 20% населення і майже 50% важкої промисловості, всі прикордонні укріплення. Кордон з Німеччиною став проходити у 40 км від Праги.

Мюнхенська угода зобов'язала ЧСР задовольнити претензії Польщі та Угорщини. Польщі була передана Тешинська Сілезія, Угорщині за I Віденським арбітражем – частина Словаччини і Карпатської України. Чехословаччина перетворилась у федеративну державу.

**Мюнхенська угода** – одна з найбільш ганебних сторінок західної дипломатії. Англія і Франція зрадили Чехословаччину, країну, саме виникнення якої було пов'язане з Версальською системою, одну з небагатьох реальних демократій в Європі. Цинічним було посилення на право націй на самовизначення, на право німців, угорців, поляків об'єднатися зі своєю батьківщиною, тому що у 1919 р. у Парижі це право було принесено у жертву стратегічним антинімецьким і антиугорським інтересам, як у 1938 р. у жертву

політиці "умиротворення". Посланник Чехословаччини в Англії після підписання угоди сказав радянському послу: «Вони продали мене в рабство німцям, як колись негрів колись продавали в США!»

Мюнхенська угода означала перетворення Німеччини у найсильнішу державу Центральної Європи. Всі малі держави цього регіону зрозуміли, що ні Ліга Націй, ні Англія з Францією не можуть гарантувати їхній суверенітет і пішли на зближення з Німеччиною. У цьому розумінні Мюнхенська угода була стратегічною поразкою Англії і Франції і наблизила початок війни.

Але на той час на Заході результати змови були сприйняті з полегшенням. Чемберлен заявив, повернувшись у Лондон, що він привіз мир цьому поколінню.

Такі думки панували недовго. Вже взимку 1938/1939 рр. лідери Англії і Франції зрозуміли хибність своїх міркувань. Попри очевидну хибність своєї політики, 27 лютого 1939 р. уряди Англії та Франції визнали режим Ф.Франка в Іспанії, який активно підтримувався Німеччиною та Італією.

Тим часом Німеччина не залишала часу на роздуми. 15 березня 1939 р. німецькі війська окупували Чехію і Моравію, Словаччина була проголошена незалежною, а Угорщина захопила всю Карпатську Україну.

Далі Німеччина почала домагатися від Польщі згоди на передачу їй Данцига і на побудову через польський коридор екстериторіальної траси, яка б зв'язала Німеччину з Пруссією. Німецькі війська вступили у Мемельську область (Клайпеда), яка належала Литві. У квітні 1939 р. Італія здійснила агресію проти Албанії і захопила її.

Крах політики "умиротворення" став очевидним. У суспільній свідомості стався злам. Від урядів вимагали жорсткості і рішучості у ставленні до Німеччини. Англія і Франція обмінялися нотами про взаємну допомогу на випадок агресії і надали відповідні гарантії державам, які мали спільний кордон з Німеччиною. Почались приготування до війни.

Виникнення безпосередньої загрози війни вимагало від урядів Англії і Франції зближення з СРСР, якого так старанно західні лідери намагалися у попередні роки усунути з європейської політики.

### **Закріплення матеріалу**

1. Чому не було створено системи колективної відсічі агресорам?
2. З'ясуйте причини виникнення політики "умиротворення". Охарактеризуйте прихильників цієї політики.
3. Якими були наслідки аншлюсу Австрії та Мюнхенської угоди? Дайте оцінку Мюнхенській угоді.
4. Чому політика "умиротворення" зазнала краху?
5. Порівняйте рівень консолідації сил агресії та міць системи колективної безпеки.
6. Яка позиція СРСР щодо Мюнхенської угоди?
7. Складіть перелік дій урядів Англії та Франції, що можна віднести до проявів політики умиротворення.